dicens. Renouamini spiritu mentis vestre. Et iterum. Noster
interior homo renouatur de die in diem. Unde apte subiungi-
tur. ¶ Et ubi vos inveneritis ea que scripta sunt facien-
tes. agite gratias domino bonorum omnium largitori. ¶
Graciarum actio patri luminum a nobis semper debetur: a
quo omne datum optimum. et omne donum perfectum teste scrip-
tura descendit. Ideo est enim donis dei beatus: qui donan-
ti existit ingratus. Apostolus. Quid enim habes quod non ac-
cepisti. Et si accepisti. quid gloriaris quasi non acceperis.
Merito ergo domino deo nostro gratias agere admonemur: ut
agnoscat homo si quando bene vivit dei gratia se habere: et ut
perficiat in dilectione iusticie non aliunde consecutum. Que
cogitacio pium facit. Ipsa est enim illa sapientia que pietas vo-
catur: qua colitur pater luminum. Colitur autem sacrificio laudis.
actionibus graciarum: ut cultor eius non in seipso. sed in illo
glorietur. ¶ Ubi autem sibi quisque verum videt aliquid dees-
se. doleat de preterito. caveat de futuro: orans ut si-
bi debitum dimittatur. et in temptacionem non inducatur. ¶ Ex-
plicit commentum hugonis de sancto victore: in regulam
beati augustini yponensis episcopi. ¶ Incipit tracta-
tus domini Anselmi episcopi: de pace et concordia cum
proximis. et de obediencia ad prelatos. et de puri-
tate cordis ad deum.

Necessarium
valde est. cum fratribus pacem habere
et concordiam: prelato obedire:
deo mundiciam cordis exhiberi.
Cum proximis namque idipsum de-
bemus sentire: ut unanimes
uno ore honorificemus deum. Prelato convenit

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

obedire: dicēte aplo. Obedite ꝑpositis vr̄is. et
subiacete eis: ipi eni q̄si ratione reddituri ꝓ
aīabus vr̄is vigilāt: ut cū gaudio hoc faciāt.
nō gementes: non enī expedit vobis. Deo
mundiciā cordis oportet ꝑparare: qm̄ beati
mūdo corde: qm̄ ipsi deū videbūt. ¶ Qualit
itaqȝ hec tria seruent. videamꝰ. Ut cōcordiā
cū ꝓximis seruemꝰ: studeamꝰ honore illos
ꝑuenire. Tūc siquidē fratrē suū honore q̄s
ꝑuenit: qn̄ suā volūtatē eiꝰ supponit volū
tati. Solent hōines sclō dediti ꝓpriā volūta
tē diligē et facē: ut oēs alij sibi obtēperēt. de
siderare. Hoc vnusq̄sqȝ ɔcupiscat: hoc verbo
et ope clamat. Qui nō bene q̄d alterutrum
velint ɔsiderauerit: nūq̄ ꝑfecto volūtas
eorū cōcors erit. In hoc tamē quandā ɔcordiā
habēt. q̄ oēs honorari desiderāt: oēs amari
volūt. oēs sue volūtati ut alij ɔcordēt appe
tūt. In hoc vō. q̄ quiqȝ sua querūt. et nullus
q̄ alterius sūt querat: multis modis discor
dāt. Quippe ī hoc q̄ iste subiectionē et hono
rē sibi exhiberi cupit. et ille hoc idē nō mi
nore studio sibi querit: nec iste illi. nec ille
huic ɔsentire poterit. Dicit iste. hoc vel il
lud michi fieri volo: dicit ille. nequaq̄ sic ēe
volo. Talit discordādo: pacis et ɔcordie dissol
uūt vīcula. ¶ Verū hij. qui ī pacis ɔcordie
qȝ custodia deo placē desiderāt. talē sibi viuē
di regulā ɔstituūt: q̄tin͂ ꝓximis suis placē

ppenderit: hoc et ipi fieri velint. Et testāte bto
aplo. beatius ē dare q̄ accipē: honorare q̄ ho
norari: servire q̄ serviri. Nā magis acquirit
ille qui ex caritate servit: q̄ faciat cui servit.
Deniq3 q alteri officiū caritatis exhibet: iā
hoc unde illi deus sit gratus habet. Ille vo qui
serviciū suscipit. nō sic. Quas enī michi gra
cias debet deus: si tu vel qlibet alius me amat?
Cū itaq3 maius sit hoc habē. unde deus bonā
retributionē redditurus ē. q̄ id unde nullā: co
stat. qa is qui ex caritate ministrat. maius qd
habet. q̄ ille cui ministrat. Adhuc ille cui alte
rius caritas servit. munus pfuctoriū aliqd ac
cipit inde. honorē. prandiū vel aliud qdlibet
beneficiū: alter q ex caritate servivit. sibi nō
solū caritatē retinuit: s3 etiā ampliorē q̄ fue
rat. illā partiendo effecit. Res quippe minuūtur
dispartite: caritas aūt quāto magis spergit.
tāto magis amplificat. Ex cuius administratiōe
sūme circa te q illā exhibuisti dilectio crevit:
cui hoc ipsū utiq3 ad cumulū meriti erit. eo q
p te ipsa tui dilectio excrevit. Et licz meipsū
ideo ipm caritatis officiū ptrāsierit: tibi tn̄
remuneratio tue caritatis q nunq̄ excidit.
semp manebit. Unde et illud pt colligi: pre
stātius ēē. servire q̄ serviri. Et ergo ī ōnib9
pro iusticia dei magis appetat dare q̄ acci
pē: et plus alterius q̄ ppie volūtati studeat
parere. Qui sic se habē voluerit. volūtati

alteri9 cōcors erit: idipsū sentiēs. vnanimis
existēs: alioqn ɔcordiā habē nō poterit. Quo
enī illā habebit: nisi diligent' iā eā q̄sierit:
Querē ut habeat aliť nō poterit: hoc modo
querēs habebit. ¶ Prelato nr̄o subiectionē
et obediētiā ex corde seruare debem9: aliter enī
normā quā ꝓfitem. nō tenem9. Siquidē ille vē
subiect9 et monach9 vel canonic9 ē: q̄ gaudet
se suū non ēē ꝓpter deū. Qui eī non ex corde.
ꝫ sola subiectiōis lege obedit: nisi se correxerit.
mercedē obediētie nō habebit. Etenī non ē bo
nū: nisi volūtariū. Oportet ergo. ut ex amore
legē obediēōis teneat: ne mercedē sue ꝓfessio
nis amittat. Nēo diu ex volūtate nō parue
rit. q̄ntū ad se in ꝓpria volūtate ꝑsistit: quā in
quātū habuerit. suus ē. nō alterius. Et si suus
est: videat qua ꝑtate. quib9 armis. quib9 virib9.
ab īpugnātib9 se defendat. Mirū est quō aduer
sarius q̄ circuit q̄rens quē deuoret. illū et illū
nō īuadit: īuadendo deglutit: deglutiēdo īteri
mit. Qui vadit quo a latronib9 īuenit. si non
agnoscit: extimplo īuadit. tundit. expoliat.
Porro si cognoscit. ꝫ dn̄m vel aduocatū non ha
buerit. cui9 reuerentia et timore latronū man9
euadat: veluti illū amāt et appreciāt. se habēt
circa illū. Si rex aut filius regis ē. aut ꝓpotens
aliq̄s. ex tiore tolerat: reuerēt salutat: illesus
cepto itinē ꝓficiscit. Sin autē: denudat et tūdit.
Sic frēs. sic sine dubio fit ī aīab9 nr̄is. Deus oī

potēs parauit nobis regnū suū: cui si obedire volu
erim9: nō serui. ꝫ amici ei9 et filij dicemur ⁊ erim9.
Obediem9 ergo ei si qcq̄d eū velle scire poterim9:
ex bona volūtate nr̄a satagem9 exequi bona:
et obediēs erit volūtas nr̄a. si ei9 volūtati eam
supposuerim9: et ei voluntarie parere curauerim9.
Si bona volūtate dn̄i volūtati ɔcordem9. amici
vocabim̄: filij dei efficiem̄. Qd̄ postq̄ q̄s effect9
fuerit. secure quo vult ire ⁊ tr̄sire poterit: nam
man9 latronū fortiū ⁊ demonū nō timebit. nō
malos occursus. qm̄ rex filiq3 regis erit. Caueat
ergo vnusq̄sq3. ne qcq̄ aliud velit: nisi qd̄ aucto
re deo vel spūali p̄re suo licent velit. Qn̄ecia li
cētia plerūq3 falle' ɔsueuit. Obediētia enī ⁊ ino
bediētia ɔtria sūt: harū media ē licētia. Qui er
go vult qd̄ velle nō debet. nec tn̄ ipsū velle nisi
p̄missa facto vult adīplere: obediētia quā ī hoc
ā plexus ē. ipm̄ accusabit factū: ꝫ velle qd̄ ɔt obe
diētiā habuit. piculosū nisi penituerit erit ei.
Qd̄ min9 quidā attēdentes: licētia sepe fallunt.
Cauētes itaq3. ne plus equo licētie īnitent': qm̄
quidē licētia q̄uis penā minuit: nō eā tamē ex
toto repellit. Nouerit q̄a nulli tm̄ timet dyabo
lus appropīquare: q̄tū illi qui a volūtate p̄lati
sui nūq̄ vult discrepare. Nā sicut fur quo furat'
illi qui se a sui p̄lati ɔgnicōe celat: indubitāter
p̄ua sepe suggerit. Ille v̄o qui se p̄lato suo qualis
sit ostendit. q̄a ab ei9 volūtate nulla rōne vult dis
cordare: nō secure p̄sumit. Qcq̄d enī praui sug

gesserit ad vercundiã sibi vertit: cũ ille cui suggerit.
aut suggestionẽ pene contẽpnit: aut si hoc ad horam
cõsentit: p confessionẽ et satisfactionẽ dignã sese emẽ
dauit. In õnibus ergo et p õnia deo debet subditus
obedire: et plati iussionẽ salua fidelitate dei sub
ire. Nã si platus subditũ piurare iusserit. si latro
ciniũ. si fornicationẽ. aut aliqd huiusmodi. nullo mõ
obtẽperare debet: qz deus hec fieri phibet. Deo er
go p õnia obediat: plato suo. dei p oĩa voluntate
seruata obtẽpet: et qñtũ in ipo ẽ. dei et magistri
volũtate seruata. cũ oĩbus pacẽ habeat. Quisqs
hoc modo dei et maioris sui volũtati subditus fue
rit. tũc deo obediet: et cũ plato suo ĩ deo paruerit:
sese nõ suũ. sz dei ẽe fiducialit allegare poterit. Cuius
aĩa cũ in exitu sui corporis fuerit. validã manũ oc
cursantiũ demonũ nõ timebit: qa dñm xpm ad
uocatũ potentẽ habebit. Ecce qd. qñtũcũqz boni obe
dientia acqrit. Cũ in ratione positus fuerit. cuius ho
mo sit. vnde veniat. quo vadat. quẽ querat: si
volũtati dei obediuit: dei se ẽe dicẽ poterit. Si vo
in sua volũtate consistit. et ob hoc dei et plati sui vo
lũtati contrarius extiterit: mẽtit si se ẽe dei dixerit:
qppe dũ vixit ppriе. nõ dei volũtati vixit. Quẽ er
go aduocatũ habebit: Ad quẽ ibit: Quis ei auxili
o erit: Quẽ interpellabit: Certe fugẽ nõ poterit:
p mediũ ire necesse erit: ad vitã vel ad mortem
iter habebit vel tenebit. Rogo q ptate. quibus vi
ribus a manibus inuasorũ exibit: Cruciabit miser:
si volũtatibus et actiõibus sue. deũ et maiorẽ suum

auctorē non habuerit. Pfecto sic ꝓcellis viciorū et
icursib⁹ demonū ꝗtiunt᷑. quicunqꝫ a plati sui volūtate
alienat᷑: quadmodū naues ī vado feruēte tēpesta
te agitant᷑. Nā si in vado scopulis pleno palus po
nat᷑ cui naues loris alligant᷑. quo lōgius a palo fu
erīt eo grauius īgruēte tēpestate ferient᷑: quīto
vō ꝓpius ꝯnexe fuerīt: tāto minꝰ ꝯtinuitatē tēpes
tatis sentiēt. Sic utiqꝫ. q̄ a sui plati iusta volūta
te alienat᷑: ꝑcul dubio ī ꝓpe volūtatis studio peri
clitat᷑. Nec dei volūtati ꝯcordabit: q̄ diu a volū
tate vicarij dei discordabit. Vices enī dei gerēdas
suscipit: quicūqꝫ ī ecclia dei culmen placōis as
sumit. Et q̄licunqꝫ modo illud suscipiat videat᷑:
quinquidē non ē meū iudicare. ſꝫ eiꝰ īperio si iuus
tū nō fuerit obtēpare: dicēte dn̄o. Sup cathedrā
moysi sederūt scribe et pharisei: quecunqꝫ ergo dix
erīt vobis facite: q̄ autē faciūt, facere nolite. Et apo
stolꝰ. Tu q̄s es qui iudicas alienū seruū: Suo dn̄o
stat aut cadit. Et non ē ptās nisi a deo: q̄ autē a
deo sūt. ordinata sūt. Qui ergo ptāti resistit: dei
ordinacōi resistit. Et alibi. Frēs nolite plurēs ma
gistri effici: ut nō in iudiciū īcidatis. Magister
efficit᷑: qui sui rectoris facta indiscrete reꝑhendit.
Unde ī iudiciū dei īcadit: q̄a indebite sibi magi
steriū usurpauit. Qđ valde ē cauendū: q̄a nimis
horrendū est īcadē in manꝰ dei viuētis. Si vō fa
cta p̄ris reꝑhensione digna fuerīt: lenit᷑ et mo
deste cū reuerēntia depreceť. Scriptū quippe ē. Se
niorē ne increpaueris: ſꝫ obsecra ut patrem.

Ideo autē mundiciā cordis seruādā ēe diximus. Ipe enī solus scrutator ē cordis: qui cōditor ē mētis et corpis. Homo cor hōinis vidē nō potest: qa nemo nouit q̄ sūt hōinis: nisi spūs hōinis q̄ in ipo est. Deus aūt cui nulla pāta latent: cor hōinis et intētionē libē videt. Qō qui mūdū habuerit. deū vidē poterit: q̄ vō mundū nō habuerit: sine dubio deū vidē nullo mō potīt. Necesse ē ergo ut puritatē cordis habeat. q̄sq̄s deum habitatorē in se habē desiderat: quē nullꝰ habē quibit. nisi cor suū a trēna cupiditate euacuauerit: et amore xp̄i calere studuerit. Inqn̄tū enī q̄s mūdū dilexerit: in tantū ab amore celesti vacuus erit. Et tāto magis xp̄m q̄sq̄s desinit: qn̄to magis peccādo a iusticia dei recedit. Qd̄ eī cuiq̄ p̄dest q̄ baptizat: si nō iustificat: Pfecto ille q̄ dixit nisi q̄s renatꝰ fuerit ex aqua et spū scō nō intbit ī regnū dei: ipe etiā dixit. Nisi abundauerit iusticia vr̄a plus q̄ scribarū et phariseoꝝ: nō intbitis ī regnū celoꝝ. Quare ergo multi timētes illud. festinant baptizari: et hoc nō timēdo minime iustificari: Utiq3 deus obseruātia mādatoꝝ suorū vult illū iustificari: et se ab illo amari: in cuiꝰ corde ipe debet hospitari. Nā sicut thus ad olendū ignis cupit ardorē: ita ad hospitādū deus cupit amoris calorem. Qui ergo deū in se hospitari desiderat: disciplinā ab illicitis abstinēdi sine fictione apphēdat. Spiritꝰ enī dei discipline effugiet fictū: et corri

piet̃ a supueniẽte iniq̃tate. Nō enī cohabitare
possūt iniq̃tas ⁊ spūs dei: qui etiā amor ē. Vbicū
q; amor dei hospitat⁹ fuerit. et is q̃ ei locū ꝓbuit
etiā in se locū iniq̃tati dederit: ꝓcul dubio corri
pit̃ et ꝓpellit̃ amor dei. vel spūs dei a supueni
ente iniq̃tate: n̄ remanebit si nō se emẽdauerit.
ad sui hospitis utilitatẽ. Etquidẽ non ꝯuenīut.
amor dei ⁊ iniq̃tas. Qui ergo spūs dn̄i habi
taculū effici voluerit. cordis mūdiciā teneat. car
nalia desideria ꝓcul repellat: ac sicut mulier
casta. sponsa fidelis. cū adultero colloqui despi
cit. ei⁹ secreta v̓ba ꝯtẽpnit. nichil eoꝝ q̄ deside
rat clam vel apte ꝯsentit: sic fidelis aīa in vo
lūtate sua ꝑuo appetitui nō ꝯsentiat. ei⁹ pro
missionẽ nō recipiat: v̓ba illi⁹ ꝯtẽpnat: nl'la
illi⁹ blandimẽta admittat. Si hoc fecerit: ami
cā sese spūs scī. sine ābiguitate ꝯstituit. Si v̓o illi
citis appetitib⁹ cōsenserit: nō sponsa. ſʒ adulte
ra vocabit̃. Volūtas ergo nr̄a sit mūda. ut vo
cet̃ et sit dei sponsa: nulli⁹ īmūdicie corrūpat̃
macula: ne efficiat̃ adultera. Aīa dū volūta
ti dei ꝯsentit. ē mūda et sponsa: qn̄ v̓o a volū
tate ei⁹ dissentit: corrūpit̃. maculat̃. fornicat̃.
Solet ꝯtingẽ nōnunq̄. ut aliq̄s dū mūdicie
cordis voluerit studẽ. īmundos et execrabiles
cogitat⁹ sepe habeat: quos q̃ nimiū odit. se
metipsū eo ꝙ tale q̃d sibi ī mentẽ venit. gra
uit̃ reprehendit. iudicat et ꝯdẽpnat: sicq; sese cor
ripiẽdo tractat. Miser ergo q̃d cogitamus: quid

sensi. q̄d fcā? Prochdolor. Quō a tāta īmundi
cia. a tam nephario cogitatu potero expurga
ri? Timeo celare: timeo illud reuelare. Tale q̄d
nō solū dicē: ꝫ nec etiā ab aliq° vellē audire. Qua
lit' ergo talē spurciciā nōīnabo? Sic apud se dū
āgustiat. dū tractat qd' vidē nollet. magis ma
gisq; īpugnat' et tribulat': nec liberat'. Verū nō
sic se habeat: si liberari desiderat. Qd ergo faci
at ītende. Cū id qd' execrat' vidē. eū īpugnaue
rit. nimiūq; īportunū fuerit. despiciat. nō atten
dat. assensū nō prebeat: ad aliud cogitatū suū
vertat: alicui rei faciēde ītendat. Nō pl9 curet
si nolēs q̄d sentiat: q̄ si papilio ꝑ oculis volitet.
Viator q̄ a cane īfestat'. si substiterit. et se ab ei9
īportunitate defenderit: canē īportuniorē ilico
sentiet. Si āt ei9 latrat9 despiciat. trāsit et non
attendit: mox oīs īpugnatio illa canina quie
scit: vnde viator libē trāsit. Sic q̄ cordis mūdi
ciā habē ꝯtendit. vanos et īfructuosos siue im
mūdos cogitat9 despiciat: cor suū auertat: oīnē
īpugnationē illā quā īuitus patit' ꝓ nichilo du
cat: nō reiteret pēsando qd' cogitauit: ꝫ penit9
despiciat. q̄cq̄d mali min9 caute pēsauit. Nō dū
eni damnāt'. qui sūt in fide dn̄i ihesu: q̄ scd'm
carnē nō viuūt. Talit' si vixerim9. hui9 rei stu
diū si habuerim9. tales nos corā deo si exhibu
erim9: ei9 habitaculū. ei9 hospites effici potim9.
Quē si donec viuim9. diligē et honorare sata
gerim9: ipe nos q̄ diu vixerim9 vicē dilcionis

et honorificentie sue sine dubio rependet. Eadem quippe mensura qua mensi fuerimus remetietur nobis: per eum qui dedit se pro nobis. et nos a voragine mortis liberauit: qui nos in eterna patria inmortalitate coronabit: cui honor et gloria in secula. Amen.

Explicit tractatus domini Anselmi episcopi: de pace et concordia cum fratribus. de obediencia ad prelatos. et de puritate cordis ad deum.

Incipit epistola venerabilis patris fratris humberti. quinti magistri ordinis fratrum predicatorum. de tribus essentialibus religionis. et virtutibus annexis eisdem: quam ad singulas prouincias destinauit. Capitulum primum.

Filiis gracie. et coheredibus glorie. fratribus karissimis de ordine predicatorum vniuersis: Frater humbertus eiusdem ordinis. humilis magister et seruus. Vitam ducere deo gratam. sibi fructuosam. angelis iocundam. demonibus terribilem: hominibus exemplarem. Nulla sunt omnino reputanda dilectissimi: que diuine laudi non militant vel honori. Inde est quod officij necessitate ac fraterna caritate compellimur. vestris auribus nunc scribendo. nunc monendo sepius inculcare: que vos bona facere. et mala deceat declinare. Sed cum pateat quod secundum affectiuam et intellectiuam vires geminas. sit et anime perfectio bipertita. videlicet virtus et sciencia: decet his nimirum virum euangelicum adornari: ut per primum in bonum. per alterum dirigatur in verum: per primum ardeat. per secundum luceat: per primum potens sit in opere. per reliquum in sermone. illius exemplo qui cepit facere et docere.

Denique presentem epistolam dignum duximus caritati vestre scribere: que vos instruat et moneat ad regularis obseruantie disciplinam. Igitur ad obedienciam que vnum de substantialibus ordinis est. et religionis. nimium pro

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DÜSSELDORF